

УДК 070-051:355.01(470:477)"20"

Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України

Мар'ян ЖИТАРЮК
д-р н. соц. ком., проф.
Львівський національний
університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49,
79044, Львів, Україна
maryan.zhytaryuk@lnu.edu.ua
ORCID 0000-0002-5690-5701
© Житарюк М., 2023

Роль журналістів, фотокореспондентів, операторів, блогерів-очевидців, фіксерів — усіх тих героїчних медійників, які прагнуть донести правду світові про російську агресію — неоціненна. Мова піде про тих українських та закордонних журналістів, які акредитовані українською владою, зокрема Міністерством оборони України, а не російськими інституціями чи адміністраціями на захоплених і невідомих світовою спільнотою територіях.

Статтю присвячено журналістам (як українським, так і закордонним), які, по-перше, виконують свій професійний обов'язок і висвітлюють хід війни за незалежність України; по-друге, виконують громадянський обов'язок і захищають рідну землю від московської орди зі зброєю в руках. Актуальність такої наукової публікації продиктована метою дослідження (потребою оцінки й переосмислення роботи представників журналістського корпусу в екстремальних умовах ведення бойових дій), завданнями (віддати шану загиблим за свободу й демократію в Україні, закарбувати в пам'яті українців імена журналістів — жертв і героїв війни), новизною (у науковому ракурсі поки що дуже мало публікацій саме про журналістів на війні в Україні, наймасштабніший і найкривавіший на європейському континенті з часів Другої світової).

Методи дослідження: аналіз контенту з відкритих джерел, систематизація й концептуалізація даних.

Замість висновків. 1. Започатковано наукове осмислення героїзму й жертвовності представників журналістського корпусу під час війни за незалежність України проти московщини, яка поставила собі за мету відродити імперію, знищити спершу українську державу й українців, а згодом і країни Європейського Союзу та ідеали західної демократії. 2. Зроблено перші кроки щодо створення журналістського некрополя в Україні.

Ключові слова: російсько-українська війна, ракетний терор, рашизм, журналісти на війні, журналісти-військовослужбовці, загибель журналістів, геополітика.

ASSESSMENT AND RETHINKING THE JOURNALISTS WORK IN TERMS OF WAR FOR UKRAINIAN INDEPENDENCE**Marian Zhytariuk**

Doctor of Science in Social Communications, Professor
Ivan Franko National University of Lviv,
General Chuprynka St., 49, 79044, Lviv, Ukraine,
maryan.zhytaryuk@lnu.edu.ua
ORCID 0000-0002-5690-5701

The role of journalists, photojournalists, cameramen, eyewitness bloggers, and recorders, all those heroic media professionals who strive to tell the world the truth about Russian aggression, is invaluable. We will talk about those Ukrainian and foreign journalists who are accredited by the Ukrainian authorities, in particular, the Ministry of Defence of Ukraine, and not by Russian institutions or administrations in the territories occupied and unrecognised by the international community.

The article is dedicated to journalists (both Ukrainian and foreign) who, firstly, fulfil their professional duty and cover the course of the war for Ukraine's independence; secondly, fulfil their civic duty and defend their native land from the Moscow horde with arms in hand. The relevance of such a scientific publication is dictated by the purpose of the study (the need to assess and rethink the work of representatives of the journalistic corps in extreme conditions of hostilities), the tasks (to pay tribute to those who died for freedom and democracy in Ukraine, to capture the names of journalists — victims and heroes of the war — in the memory of Ukrainians), novelty (there are very few publications about journalists in the war in Ukraine, the largest and bloodiest on the European continent since the Second World War).

Research methods: content analysis from open sources, data systematisation and conceptualisation.

1. A scientific comprehension of the heroism and sacrifice of the representatives of the journalistic corps during the war for Ukraine's independence against Moscow, which set out to revive the empire, to destroy first the Ukrainian state and Ukrainians, and later the countries of the European Union and the ideals of Western democracy, is initiated. 2. The first steps have been taken to create a journalistic necropolis in Ukraine.

Keywords: *Russian-Ukrainian war, missile terror, racism, journalists at war, military journalists, deaths of journalists, geopolitics.*

Актуальність проблеми

Робота журналіста в кризових ситуаціях, у «гарячій точці», на війні загалом (для всіх журналістів) і у війні України проти московії* за свою незалежність зокрема (для українських журналістів) має певні особливості і поки що комплексно науково не осмислена. Попри перелік правил підготовки до небезпечних відряджень у практиці низки ЗМІ (наприклад, ВВС), попри поради практиків і рекомендації у вигляді посібників із виживання (Буроменьский та ін., 2016; ЮНЕСКО, 2022), попри чинність норм міжнародного гуманітарного права, зокрема Статті 79 «Заходи щодо захисту журналістів» (Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року) (Організація Об'єднаних Націй (ООН), 1977), журналісти, які опинилися на війні в Україні, вперше зіткнулися з такими грандіозними масштабами ведення бойових дій (лінія фронту становить понад 2000 км; тактична авіація агресора завдає ракетних ударів навіть по західних регіонах України з району Каспійського моря на відстань до 2500 км); ворог скоює воєнні злочини проти мирного населення, зокрема й проти журналістів.

Роль журналістів, фотокореспондентів, операторів, блогерів-очевидців, фіксерів — усіх тих героїчних медійників, які прагнуть донести правду світові про російську агресію — неоціненна. Мова піде про тих українських та закордонних журналістів, яких акредитовано українською владою, зокрема, Міністерством оборони України, а не російськими інституціями чи адміністраціями на захоплених і невизнаних світовою спільнотою територіях.

У статті досліджено роботу журналістів, які, по-перше, виконують свій професійний обов'язок і висвітлюють хід війни за незалежність України (як українським, так і закордонним), по-друге, виконують громадянський обов'язок і захищають рідну землю від московської орди зі зброєю в руках.

Актуальність наукової публікації продиктована *метою дослідження* (потребою оцінки й переосмислення роботи представників журналістського корпусу в екстремальних умовах ведення бойових дій), *завданнями* (віддати шану загиблим за свободу й демократію в Україні, закарбувати в пам'яті українців імена журналістів — жертв і героїв війни), *новизною* (у науковому ракурсі поки

* З початку повноцінного вторгнення в Україну (і до перемоги України), як і більшість колег-журналістів, принципово пишемо з маленької букви назви агресора: москвія, росія, рф, білорусь, рашисти, путін тощо.

що дуже мало публікацій саме про журналістів на війні в Україні, наймасштабнішої і найкривавішої на європейському континенті з часів Другої світової).

Методи дослідження: аналіз контенту з відкритих джерел, систематизація й концептуалізація даних.

Стан вивчення проблеми

Сьогодні багато видань, експертів у традиційних ЗМІ та нових медіа на різних континентах, зокрема на відеохостингу *YouTube*, приділяють значну увагу темі війни в Україні. Особливо прихильно й зважено аналізують ситуацію на українських фронтах та в геополітиці у США, Канаді, Великобританії, європейських країнах. Цікавим і корисним є досвід бухарестського наукового журналу «Геополітика» (*GeoPolitica*)*, який після анексії росією українського Криму в 2014 р й початку бойових дій на Донбасі, крім геополітичних проблем, системно й зважено аналізує ситуацію в Україні, Європі, на московії. Щодономера у кварталнику подається не одна наукова розвідка українських учених. Так, скажімо, в останньому числі (Вип. 96-97 (4/2022) надруковано статті Н. Нечаєвої-Юрійчук (*Nechaieva-Yuriichuk, 2022*), Є. Магди (*Mahda, 2022*), М. Житарюка та В. Житарюк (*M. Zhytariuk & V. Zhytariuk, 2022*), О. Руснака (*Rusnak, 2022*), в кожній із яких розкрито важливі аспекти й питання війни за незалежність України. Концептуальними в цьому сенсі є колективні публікації А. Антонова, В. Бзота та Є. Жиліна (*Антонов та ін., 2014a*), А. Антонова, Є. Жиліна та І. Кужеля (*Антонов та ін., 2014b*). Водночас питання безпеки журналістів краще, ніж у наукових текстах, відображене на сайтах Інституту масової інформації (<https://imi.org.ua/>), Національної спілки журналістів України (<https://nsju.org/>), ОБСЄ (<http://osce.org.ua/>), Репортерів без кордонів (<https://rsf.org/en>).

Невирішені питання. Однак ці аналітичні, соціологічні матеріали, інтерв'ю, репортажі, рекомендації, презентації відображають переважно поточну ситуацію, а повна систематизація, з уроками історії й правильними висновками, буде проведено після поразки московії й перемоги України.

Бачення й розуміння теперішньої ситуації українськими громадянами, журналістами, вченими може відрізнятися від розуміння та сприйняття чи несприйняття такої інформації у світі — як лідерами держав, політичними силами, так і звичайними людьми. І тут неоціненна роль журналістів, фотокореспондентів, операторів,

* Журнал роздають депутатам Європарламенту і продають у роздрібній мережі в Румунії та інших країнах Європи.

блогерів-очевидців — усіх тих героїчних медійників, які прагнуть донести правду світові. Такими не можна вважати маніпуляторів та пропагандистів з московії, де 2014 р. офіційно створено інформаційні війська, куди входять провідні мовники на росії і за «поребриком». Крім того, частина іноземних ЗМІ акредитована не в Міністерстві оборони України, а в російських органах, в міністерствах невизнаних світовою спільнотою псевдореспублік, т. зв. ЛНР та ДНР.

Досі в деяких європейських країнах поряд з якісною інформацією поширюється медіапродукція рашистських інформаційних військ, інколи навіть переважаючи в абсолютних показниках. Тому й не дивно, що, скажімо, в Болгарії, Угорщині та Словаччині приблизно половина людей вважає винуватцем війни Україну та українців. Уперто війну називає конфліктом, «спецоперацією» і Китай. Союзником кремля, крім режимів александра лукашенка та кім чен ина, неочікувано став іран. На деяких популярних болгарських сайтах про трагічні події в Україні востаннє згадували всередині березня, натомість там активно мусуються проблеми та незручності, спричинені українськими переселенцями, і те, як це негативно позначиться на туристичному сезоні через зменшення російських туристів тощо.

Попри певне зниження масового інтересу на Заході до теми війни в Україні, кількість акредитованих у нас журналістів досі зростає. Причини різні. Одна з них, визначальна, це бажання фахово виконувати професійний журналістський обов'язок та усвідомлення того, що дистанційно чи онлайн неможливо отримати інформацію з високих українських офісів у порівняно мирній частині України. В умовах збільшення протяжності фронту із сотень (на Донбасі) до тисяч км (білорусь, росія, схід і південь України) офіційні повідомлення занадто загальні, без ексклюзиву; інформація в мережі теж не завжди правдива, тому журналістам, щоб самостійно фіксувати перемоги й поразки, любов і ненависть, сльози, страждання й, можливо, радість, тобто неупереджено відображати життя та ставати літописцем історії, доводиться безпосередньо ставати очевидцями й учасниками воєнних подій. Так, вже за два тижні від початку агресії війну з росією висвітлювали майже 2000 іноземних журналістів (*Майже 2000 іноземних журналістів*, 2022). Для порівняння: за період упровадження воєнного стану в зоні ООС (Операція Об'єднаних Сил), який діяв протягом місяця — з 26 листопада по 26 грудня 2018 р., акредитацію отримали понад

170 журналістів, з яких 40 — представники іноземних ЗМІ (Шестакова, 2018). Через три місяці війни (24 травня 2022 р.) ця кількість зросла у понад чотири рази — до 8727 журналістів і представників мас-медіа (*Міноборони України акредитувало, 2022*).

Кабінет Міністрів України спростив умови перебування іноземних журналістів (*Уряд спростив умови, 2022*). Так, вже акредитовані на час воєнного стану представники ЗМІ мають право на роботу за фахом без продовження терміну дії тимчасового дозволу на перебування в Україні навіть після закінчення строку дії документа під час воєнного стану й протягом 30 днів після його скасування або припинення. Головне, щоб журналісти, зокрема й іноземні, не порушували взятих на себе зобов'язань під час акредитації. У переліку можливих порушень — завчасне оприлюднення місць ракетних обстрілів, повідомлення про місця дислокацій українських військових та військових баз. У квітні, після трансляції атак ворога по Одещині, «через поширення фото й відео ракетних ударів по об'єктах критичної інфраструктури», за рішенням Служби безпеки України позбавили акредитації, вислали з території України з заборонаю на в'їзд протягом трьох років Роберта Дулмерса, представника ЗМІ Нідерландів (*Нідерландського журналіста, 2022*).

Питання обмежень оприлюднення інформації до офіційного роз'яснення — це питання безпеки цивільних та військових, а не скасування свободи слова, яке, за визначенням фахівців, є усвідомленою відповідальністю, тому не може бути виправдане бажанням здобути швидку популярність ціною жертв. Феномен CNN (відео війни у прямому ефірі), започаткований у ході висвітлення операції «Буря в пустелі», тут не прийнятний: по-перше, Україна — не пустеля, а густо заселений центр Європи, по-друге, журналісти не повинні ставати корегувальниками вогню.

Завдяки сміливості та професійності представників журналістського цеху світ бачить воєнні злочини росіян: вбивства цивільних, гвалтування неповнолітніх і літніх людей, крадіжки особистих речей, зерна та сталі, світ бачить і мужність та героїзм українських сил оборони, жертвовність звичайних громадян. Мас-медіа стали очима, вухами, а іноді й голосом багатьох політиків і національних лідерів, які досить активно допомагають Україні протистояти ворогові. Можемо припустити, що без мас-медійного розголосу, зокрема й поширення відеозвернень Президента України В. Зеленського, світ інакше сприймав би ці трагічні та драматичні події. Звісно, росії не потрібна правда світу про її загарбницьку війну;

росії потрібна своя правда, власна інтерпретація, коли чорне — це біле, а біле — чорне. Маємо на увазі, наприклад, кадри, що облетіли світ, з Бучі, Ірпеня, Бородянки, Гостомеля, бомбардування російською авіацією драмтеатру в Маріуполі й багато іншого. Власні злочини рашисти перекладають на українських військових, але їм не вірять. Завдяки роботі журналістів світ побачив, хто завойовник, а хто захисник; світ бачить, хто і як намагається перекроїти геополітичну карту, а хто її рятує ціною власного життя.

Робота журналістів на війні в Україні дуже небезпечна. Російські військові не визнають міжнародного гуманітарного права, нехтують Женевськими конвенціями: позначення «Преса», «ТБ» тощо, навпаки, слугують мішенями. Тому й не дивно, що станом на кінець лютого 2023 р. в Україні загинуло 48 журналістів, 8 з яких — безпосередньо під час виконання професійних обов'язків (*Медійні злочини Росії*, 2022). Ці дані не остаточні, адже чимало колег є серед зниклих безвісти, а нові й нові обстріли журналістів з боку військ рф повторюються ледь не щодня. Недаремно Олександр Ткаченко, міністр культури та інформаційної політики, з нагоди професійного свята — Дня журналіста — сказав, що цього року (2022) цей день «... має особливий присмак гіркоти. Четвертий місяць повномасштабної війни — і ми втратили 32 журналісти... За 8 років війни ми втратили ще більше. Вічна пам'ять нашим борцям передової інформаційного фронту. Всі журналісти сьогодні, які працюють 24/7, — ви герої. Ми ведемо гібридну війну, першу таку масштабну в історії світу, і ваша роль сьогодні неоціненна. Як і ваша відповідальність, ваша відданість справі, завзятість та сміливість» (*Стало відомо*, 2022). Зазвичай журналістів частіше критикують, а тут — подяка.

За постійно оновлюваними даними сайту Інституту масової інформації лише за три перші місяці війни росія вчинила 280 воєнних злочинів проти України. Зокрема, 113 медіа припинили роботу через вторгнення росії, 9 захоплених та викрадених журналістів, 15 зниклих журналістів, 29 убитих журналістів (з них 7 — безпосередньо під час виконання редакційних завдань), 9 поранених журналістів, 50 погроз, 13 обстрілів журналістів, 11 обстрілів телевізійних веж, 5 захоплень та нападів на редакції, 32 кіберзлочини, 6 блокувань інтернет-доступу до медіа, 10 вимкнень українського мовлення (*280 злочинів проти журналістів*, 2022).

На жаль, поки що у нас немає даних щодо репрезентації редакцій зарубіжних мас-медіа у війні росії проти України. Припускаємо, що частина світових ЗМІ й досі використовує кремлівську вер-

сію подій щодо так званих нацистів, з якими борються рашисти, особливо це виражено у проросійських країнах. Прийде час, і цю частину інформаційно-психологічних операцій та масової пропаганди й маніпуляцій рф буде піддано професійному й докладному аналізу, а винуватців притягнуто до відповідальності.

Слід наголосити, що війна за незалежність України об'єднала сотні тисяч людей різних національностей, професій. Журналісти, журналістикознавці — не виняток. З особистих контактів, інформації з відкритих джерел нам відомо про викладачів факультетів, інститутів та відділень журналістики, які записалися добровольцям до лав ЗСУ, щоб зі зброєю в руках боронити рідну землю. Це Олег Богуславський, Артем Захарченко, Василь Пастушина, Тарас Подедворний, Олександр Чекмишев. Не можемо не згадати принаймні свого теперішнього студента, поета Артура Дроня, випускників факультету журналістики у Львівському університеті — Сергія Лефтера, Валерія Шмакова, Ігоря Корольова, редактора газети «Ратуша» Миколу Савельєва. Насправді відважних хлопців і чоловіків багато. Автор статті пригадує, як у перші дні й тижні війни, коли був мобілізованим до районного центру комплектування та соціальної підтримки (по-старому — військкомату) і займався набором новобранців, лише в одному районі Львова і лише за цей короткий період зустрів близько десятка випускників журфаку (деяких не одразу впізнав), які записувалися на фронт добровольцями, переважно рядовими. Така ж картина була по всій країні. Ми не маємо даних про те, скільки дипломованих журналістів захищають нас від московської орди. Колись отримаємо більш-менш точну відповідь, але це, очевидно, тисячі. Тисячі журналістів у складі ЗСУ! Вони не виконують на цій війні професійну журналістську роботу, але виконують громадянський обов'язок із захисту української Вітчизни. Очевидно, що про них мусить бути окрема розмова, як і вдячність, повага, шана.

У контексті подій після 24 лютого 2022 р. важливо пам'ятати й про журналістів, які виходили на Євромайдан і/або захищали рідну землю в АТО та ООС. Частина з них віддала за Україну найдорожче — своє життя. Серед них випускники львівського журфаку **Василь Кіндрацький** (загинув 28 травня 2015 р., Водяне) (*Кіндрацький Василь Михайлович*, б.д.), Герой України (посмертно), **Тарас Матвіїв** (поблизу с. Троїцького) (*Матвіїв Тарас Тарасович* («Сармат»), б.д.).

Багатьох журналістів, які загинули в Україні, у статтях про полеглих журналістів у «Вікіпедії» не згадано. Очевидно тому, що

вони загинули не з мікрофоном в руках, а з кулеметом чи гранатометом, тобто не під час виконання журналістської роботи, а як військові. Розуміємо, що автори виходили саме з професійного принципу, однак у такий спосіб виникає чергова «біла пляма» в історії. Натомість у публікації у «Вікіпедії» ("Список журналістів, які загинули в Україні", 2016) серед загиблих журналістів згадано українців, італійця, росіян та сепаратистів. Останніх ми не називаємо.

Українські журналісти:

Сергій Старокожко — колишній співробітник газети «Свободний репортер» (Луганськ), застрелений 20 листопада 2013 року; **В'ячеслав Веремій** — репортер газети «Вести» (Київ), побитий і застрелений 19 лютого 2014 року «тітушками» на чолі з Крисіним; **Ігор Костенко** — журналіст газети «Sportanalytic» (Київ), редактор Вікіпедії, 20 лютого 2014 року застрелений снайпером під час Євромайдану; **Василь Сергієнко** — редактор газети «Надросся» (Корсунь-Шевченківський, Черкащина), викрадений та убитий невідомими 4 квітня 2014 року; **Дмитро Іванов** — журналіст, музичний критик, загинув 2 травня 2014 року під час пожежі в одеському Будинку профспілок; **Володимир Марцишевський** — журналіст інформаційного онлайн-бюлетеня «Каменярі інфо», захисник Гостиного двору, 11 червня 2014 року у Києві викрадений із прес-центру Майдану, жорстоко побитий, помер у лікарні 15 червня; **Олег Задоянчук** — репортер «Мегаполіс-Експрес», редактор новин «Нового каналу», «5 каналу», ТСН, мобілізований 29 серпня 2014 року, загинув 4 вересня 2014 року, коли російська артилерія системами «Смерч» знищила український підрозділ у с. Дмитрівка Новоайдарського району; **Олександр Кучинський** — головний редактор газети «Криминал-Експрес», автор книг «Хроніка донецького бандитизму» й «Антологія замовного вбивства», убитий 29 листопада 2014 року разом із дружиною в дачному селищі Богородичне під Слов'янськом; **Дмитро Лабуткін** — військовий кореспондент, заступник редактора ТРК «Бриз» (Міністерство оборони України), капітан-лейтенант (посмертно — капітан 3-го рангу); загинув 16 лютого 2015 року під час боїв за Дебальцеве, виконуючи обов'язки пресофіцера сектора «С» антитерористичної операції; **Сергій Ніколаєв** — фотокореспондент газети «Сьогодні» (Київ), загинув разом із супровідником Миколою «Танчиком» Флерком (підрозділ ДУК) під час мінометного обстрілу селища Піски 28 лютого 2015 року.

Італієць Андреа Роккеллі (італ. Andrea Rocchelli) — загинув разом із перекладачем-росіянином Андреем Міроновим 24 травня 2014 року під Слов'янськом.

Віддаючи шану нашим колегам, належить поіменно згадати всіх жертв війни й після початку повномасштабного ординського вторгнення. Запропонований перелік імен на основі даних Інституту масової інформації, Вікіпедії, інформації з відкритих джерел (*Список загиблих журналістів*, 2023; "Список журналістів, які загинули під час", 2022) поки що далеко не повний. Це не просто список полеглих, це своєрідна проєкція *національного некрополя*, в якому золотими літерами мають бути вписані й журналісти. Крім українців, жертвами стали й іноземці.

Закордонні журналісти

Так, 13 березня стало відомо, що на блокпосту поблизу міста Ірпінь російські окупанти вбили американського журналіста й режисера **Брента Руно** (раніше він співпрацював з *New York Times*, репортер *Time*). Наступного дня поліція повідомила й про загибель громадянина Ірландії **П'єра Закжевськи**, (оператора телеканалу FoxNews, який висвітлював воєнні події в багатьох «гарячих точках», зокрема в Іраку, Афганістані, Сирії). Його автомобіль був обстріляний з артилерії в селі Горенка, що на Київщині. 23 березня від ракетного обстрілу Подільського району Києва загинула **Оксана Бауліна** (журналістка російського *The Insider*, Фонду боротьби з корупцією Олексія Навального). На початку квітня не стало й литовця **Мантаса Кведаравічюса** (режисера й документаліста). Зі слів омбудсмена Людмили Денісової, рашисти взяли його у полон в окупованому Маріуполі, розстріляли, а тіло викинули на вулицю.

Серед загиблих медійників також українці. Це **Олександра Кувшинова**, українська фіксерка, журналістка (убита 14 березня разом з П'єром Закжевські), **Максим Левін**, фоторепортер, воєнний кореспондент (до цього співпрацював з міжнародними агенціями та українськими виданнями), зник 13 березня, а 1 квітня знайдено вбитим, **Дмитро Шиповський**, оператор телекомпанії "Приват TV: Харків" та каналу "Аль Джазіра", загинув 21 вересня, потрапивши під мінометний обстріл у районі села Дружба Донецької області.

Як учасники бойових дій або внаслідок ракетних та артилерійських обстрілів, не під час виконання журналістських обов'язків, загинули: **Ділербек Шакіров**, цивільний журналіст інформаційного тижневика «Навколо тебе», розстріляний з автоматичної зброї 26 лютого 2022 р. в передмісті Херсона; **Євген Сакун**, оператор

телеканалу LIVE, убитий 1 березня під час російського ракетного обстрілу телевежі в Києві, **Сергій Пущенко**, графік і живописець, культуролог, заслужений діяч мистецтв України, член Національної спілки журналістів України, лауреат журналістських премій, волонтер і ветеран АТО, загинув 2 березня у Василькові разом із побратимами з територіальної оборони; **Віктор Дудар**, військовий журналіст зі Львова (газета «Експрес»), загинув 6 березня під час боїв з російськими загарбниками під Миколаєвом; **Павло Лі**, актор, ведучий телеканалу «Дом», загинув 6 березня під Ірпенем у складі територіальної оборони під час евакуації людей; **Віктор Дедов**, оператор телеканалу «Сігма», загинув 11 березня в Маріуполі внаслідок обстрілу будинку; **Олександр Литкін**, журналіст «KNK Медіа», загинув 13 березня в с. Романівка під час обстрілу військовослужбовцями збройних сил рф; **Олег Якунін**, редактор запорізького сайту misto.zp.ua, захищаючи Україну від російських окупантів, загинув 18 березня; **Лілія Гумянова**, викладачка журналістики та завідувачка художнього відділу Лівобережного районного будинку дитячої та юнацької творчості Маріуполя, загинула 19 березня внаслідок російських обстрілів рідного міста; **Юрій Олійник**, оператор 24 каналу, загинув 23 березня в боях біля Попасної Луганської області; **Сергій Заїковський**, публіцист, історик, перекладач, загинув у бою з російськими окупантами під Києвом 24 березня; **Денис Котенко**, співробітник пресслужби Міністерства ветеранів, також загинув 24 березня в бою з рашистами під Києвом; **Євген Баль**, журналіст, письменник, волонтер, помер 2 квітня після катувань і тортур у Маріуполі; **Роман Нежиборець**, відеоінженер чернігівського каналу «Дитинець», убитий російськими військовими в селі Ягідне у квітні біля Чернігова; **Зореслав Замойський**, журналіст інтернет-ресурсів «Інформаційний портал» та «Громада приірпіння» — тіло з ознаками насильницької смерті знайдено 13 квітня в Бучі; **Віра Гирич**, журналістка «Радіо Свобода», загинула внаслідок російського обстрілу Києва 28 квітня; **Олександр Махов**, журналіст каналів «Україна», «Україна24», «Дом», ветеран війни на Донбасі, який одразу після повномасштабної російської агресії 2022 р. знову пішов на фронт, загинув 4 травня через обстріли; **Наталя Харакоз**, журналістка, письменниця, член Національної спілки журналістів України та Національної спілки письменників України, керівник літературного клубу «Азов'я», загинула в заблокованому росіянами Маріуполі; **Євген Старинець**, ексменеджер філії «Суспільне Черкаси»,

військовослужбовець, загинув 30 квітня в боях за Попасну (Луганщина); **Максим Мединський**, комунікаційник, військовослужбовець, трагічно загинув під час оборони країни; **Оксана Гайдар** (псевдонім Руда Пані), загинула під час обстрілу російською артилерією села Шевченкове Броварського району на Київщині між 11 і 12 березня; **Костянтин Кіц**, оператор луцького каналу «Аверс», загинув на фронті у травні...

Далі були нові й нові втрати: **Фредерік Леклерк-Імхофф**, журналіст французького каналу BFMTV, загинув на Луганщині 30 травня внаслідок російського обстрілу; **Віталій Дерех**, тернопільський журналіст, митець, молодший сержант Збройних сил України, загинув у бою поблизу м. Попасна Луганської області; **Роман Жук**, фотограф, відеограф із Закарпаття, один із засновників волонтерського проекту «Chysto.de» (Чисто де), **Олексій Чубашев**, воєнний кореспондент, автор програми «Рекрут UA», керівник Армії FM та Військового телебачення України, загинув на фронті 10 червня; **Володимир Даценко**, журналіст ГО «Дорожній контроль Вінниця», волонтер, загинув 14 липня внаслідок ракетного обстрілу Вінниці.

У наступні місяці віддали своє життя, захищаючи Україну, й інші журналісти, переважно військовослужбовці: **Карім Гуламов**, ведучий музичного телеканалу M2 та військовослужбовець Збройних сил України, загинув у липні, захищаючи Україну; **Микола Рачок**, журналіст видання про авто InfoCar, загинув у бою, захищаючи Україну; **Олександр Савоченко**, журналіст (працював на СТБ, потім в інформаційному агентстві AFP, на Суспільному), загинув у боях під Бахмутом (Донецька обл.) у липні, захищаючи Україну; **Олексій Юрченко**, оператор телеканалу “Прямий”, служив у Збройних Силах України, загинув у боях за Балаклію (Харківська обл.), захищаючи Україну; **Юрій Лелявський**, професійний журналіст, до війни працював у різних виданнях та загальнонаціональних телеканалах, начальник служби зв'язків з громадськістю 80-ї окремої десантно-штурмової бригади, загинув у бою (Шутка, 2022); **Сергій Силкін**, звукорежисер на ОДТРК «Карпати» та «Суспільному», загинув 17 жовтня у бою з російськими окупантами неподалік Бахмута Донецької області; **Василь Яворський**, режисер на “Перший Західний” та “Еспресо”, співавтор проекту “Історія Героя”, загинув у бою; **Андрій Загоруйко**, автор та ведучий історичного проекту “Київські історії” телеканалу “Київ”, загинув 3 листопада у районі селища Спірне Бахмутського району, захищаючи Україну; **Антон Коломієць**, ведучий і режисер на телеканалах

“Скіфія”, на «Суспільному», загинув у бою; **Ігор Терьохін**, ТРК РІАК та команда «Глас Медіагрупа» в Одесі, загинув на фронті 28 січня 2023 р.; **Павло Тимошенко**, телеоператор черкаської філії телеканалу “Інтер”, загинув під Вугледаром (Донецька область); **Олексій Борис**, журналіст “Юридичної газети”, загинув на фронті 9 лютого 2023 р.; **Сергій Клименко**, інженер радіомовлення та звукозапису у технічній службі радіо телерадіокомпанії Херсонщини “Скіфія” (нині — Суспільне Херсон), загинув у Мар’їнці 5 лютого 2023 р. в бою з окупантами; перекладач, культуролог **Євген Гулевич**, загинув під Бахмутом 31 грудня 2022 р.

Цей довгий і неповний некрополь українського журналістського цвіту раниє серце, не дозволяє залишатись байдужим до тероризму й варварства рашистів.

Не дивно, що Національна спілка журналістів України сьогодні в тісному зв’язку з міжнародними партнерами, зокрема, Європейською конфедерацією журналістів, низкою національних журналістських асоціацій, правозахисників, і вимагає створення Міжнародного трибуналу для засудження воєнних злочинів росії проти журналістів.

Війна перейшла у фазу затяжної, президент рф в. путін заявляє про відновлення російської імперії та адміністративну реформу України після її «звільнення». І цього не можна допустити, щоб не було нових жертв, воєнних і цивільних, зокрема й серед журналістів та працівників редакцій та медіахолдингів.

Сподіваємось, цивілізований світ все ж таки спроможеться на адекватну відповідь московитському фюреру й допоможе Україні зруйнувати фундамент нової імперії під куполом панславізму. І тоді життя полеглих журналістів не будуть втрачені намарно.

Замість висновків

1. Започатковано наукове осмислення героїзму й жертвності представників журналістського корпусу під час війни за незалежність України проти московщини, яка поставила собі за мету відродити імперію, знищити спершу українську державу й українців, а згодом і країни Європейського Союзу та ідеали західної демократії.
2. Зроблено перші кроки щодо створення журналістського некрополя в Україні. Українці мають пам’ятати імена полеглих героїв-журналістів, які віддали своє життя за свободу Батьківщини.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Антонов, А., Бзот, В., & Жилін, С. (2014а). *Україно-російський воєнний конфлікт: сутність, передумови та зміст агресії. Частина 1. Сутність нового формату воєнного конфлікту, його воєнно-теоретичні засади, характерні риси і ознаки*. InformNapalm. <https://informnapalm.org/wp-content/uploads/2014/11/Voyenni-konflikty-novogo-typu-4GW-CHastyna-I.pdf>
- Антонов, А., Жилін, С., & Кужель, І. (2014b). *Україно-російський воєнний конфлікт: сутність, передумови та зміст агресії. Частина 2. Воєнно-практичний зміст, тенденції та світовий досвід трансформаційних перетворень сфери національної безпеки і оборони*. InformNapalm. <https://informnapalm.org/wp-content/uploads/2014/11/CHASTYNA-2.-VOYENNO-PRAKTYCHNYJ-ZMIST.pdf>
- Буроменьский, М., Штурхецький, С., Білз, Е., Бетц, М., Шюпп, К., & Казанжи, З. (2016). *Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації* (Д. Даниленко, Г. Іванченко, О. Івкіна, О. Рихло & О. Простак, пер.). ВАІТЕ. <https://www.osce.org/files/f/documents/9/3/254531.pdf>
- 280 злочинів проти журналістів та медіа скоїла росія в Україні за три місяці війни. (2022, 24 травня). Інститут масової інформації. <https://imi.org.ua/monitorings/280-zlochyniv-proty-zhurnalistiv-ta-media-skojila-rosiya-v-ukrayini-za-try-misyatsi-vijny-i45739>
- Кіндрацький Василь Михайлович. (б.д.). Український меморіал. <https://ukraine-memorial.org.ua/biography/kindrackiy-vasil-mihaylovich/>
- Майже 2000 іноземних журналістів висвітлюють в Україні війну з Росією — Подоляк. (2022, 10 березня). Детектор медіа. <https://detector.media/community/article/197359/2022-03-10-mayzhe-2000-inozemnykh-zhurnalistiv-vysvitlyuyut-v-ukraini-viynu-z-rosiieyu-podolyak/>
- Матвійв Тарас Тарасович («Сармат»). (б.д.). Книга пам'яті полеглих за Україну. <https://memorybook.org.ua/16/matviiv.htm>
- Медійні злочини Росії у війні проти України (оновлюється). (2022, 2 березня). Інститут масової інформації. <https://imi.org.ua/monitorings/medijni-zlochyny-rosiyi-u-vijni-proty-ukrayiny-onovlyuyetsya-i44098>
- Міноборони України акредитувало більше 8700 журналістів для роботи в районах бойових дій. (2022, 24 травня). Детектор медіа. <https://detector.media/infospace/article/199510/2022-05-24-minoborony-ukrayiny-akredytuvalo-bilshe-8700-zhurnalistiv-dlya-roboty-v-rayonakh-boyovykh-diy/>
- Нідерландського журналіста, який поширив фото ракетних ударів по Одещині, позбавили акредитації та видворили з України. (2022, 3 квітня). Детектор медіа. <http://surl.li/fbhdi>
- Організація Об'єднаних Націй (ООН). (1977, 8 червня). *Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів* (Протокол 1, 995_c23). Верховна Рада України. <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/pravovi-akti-mijnarodni/stattya-zahodi-schodo-zahistu-137146.html>
- Список журналістів, які загинули в Україні. (2016, 6 липня). В *Вікіпедія*. <http://surl.li/feftq>
- Список журналістів, які загинули під час російсько-української війни. (2022, 5 грудня). В *Вікіпедія*. <http://surl.li/fefta>
- Список загиблих журналістів. (2023, 3 червня). Інститут масової інформації. <https://imi.org.ua/infographics/spysok-zagyblyh-zhurnalistiv-i45958>
- Стало відомо, скільки українських журналістів загинули за час війни. (2022, 6 червня). Слово і Діло. <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/06/novyna/suspilstvo/stalo-vidomo-skillky-ukrayinskykh-zhurnalistiv-zahynuly-chas-vijny>

- Уряд спростив умови перебування іноземних журналістів в Україні. (2022, 28 травня). Visit Ukraine Today. <https://visitukraine.today/uk/blog/456/uryad-sprostiv-umovi-perebuvannya-inozemnix-zurnalistiv-v-ukraini>
- Шестакова, Ю. (2018, 28 грудня). За період воєнного стану акредитацію в ООС отримали понад 170 журналістів. Детектор медіа. <https://detector.media/community/article/143691/2018-12-28-za-period-voienного-stanu-akredytatsiyu-v-oos-otrymaly-ponad-170-zhurnalistiv/>
- Шутка, Н. (2022, 3 жовтня). На фронті загинув львівський журналіст Юрій Лелявський. Zaxid.net. https://zaxid.net/na_vyni_zagynuv_rechnik_brigadi_lvivskih_desantnikov_yurii_levyavskiy_n1550587
- ЮНЕСКО. (2022). Посібник з безпеки для журналістів: посібник для репортерів у небезпечних зонах. Репортери без кордонів. <http://surf.li/fcfwj>
- Mahda, Y. (2022). "Prigozhyn's ring" or "Wagner's" flight in information space. *GeoPolitica. Anul XX, 96-97(4)*, 278–279. <https://www.geopolitic.ro/2023/02/prigozhyns-ring-wagners-flight-information-space/>
- Nechaieva-Yuriichuk, N. (2022). New geopolitical initiatives in Black Sea region: verification by Russian-Ukrainian war. *GeoPolitica. Anul XX, 96-97(4)*, 71–78. <https://www.geopolitic.ro/2023/02/new-geopolitical-initiatives-black-sea-region-verification-russian-ukrainian-war/>
- Rusnak, O. (2022). Soviet political technologies are still alive. *GeoPolitica. Anul XX, 96-97(4)*, 292–299. <https://www.geopolitic.ro/2023/02/soviet-political-technologies-still-alive/>
- Zhytaryuk, M., & Zhytaryuk, V. (2022). Kremlin leaders' narratives about Ukraine and the West as means of historical manipulation with the aim to transform global geopolitical processes. *GeoPolitica. Anul XX, 96-97(4)*, 280–291. <https://www.geopolitic.ro/2023/02/kremlin-leaders-narratives1-ukraine-west-means-historical-manipulation-aim-transform-global-geopolitical-processes/>

REFERENCES

- Antonov, A., Bzot, V., & Zhylin, Ye. (2014a). *Ukraino-rosiiskyi voiennyi konflikt: sutnist, peredumovy ta zmist ahresii. Chastyna 1. Sutnist novoho formatu voiennoho konfliktu, yoho voienno-teoretychni zasady, kharakterni rysy i oznaky* [The Ukrainian-Russian military conflict: essence, prerequisites and content of aggression. Part 1. The essence of the new format of the military conflict, its military-theoretical principles, characteristic features and signs]. InformNapalm. <https://informnapalm.org/wp-content/uploads/2014/11/Voyenni-konflikty-novogo-typu-4GW.-CHastyna-I.pdf> [in Ukrainian].
- Antonov, A., Zhylin, Ye., & Kuzhel, I. (2014b). *Ukraino-rosiiskyi voiennyi konflikt: sutnist, peredumovy ta zmist ahresii. Chastyna 2. Voienno-praktychnyi zmist, tendentsii ta svitovyi dosvid transformatsiinykh peretvoren sfery natsionalnoi bezpeky i oborony* [The Ukrainian-Russian military conflict: essence, prerequisites and content of aggression. Part 2. Military-practical meaning, trends and world experience of transformative transformations in the sphere of national security and defense]. InformNapalm. <https://informnapalm.org/wp-content/uploads/2014/11/CHASTYNA-2.-VOYENNO-PRAKTYCHNYI-ZMIST.pdf> [in Ukrainian].
- Buromenskyi, M., Shturkhettskyi, S., Bilz, E., Betts, M., Shiupp, K., & Kazanzhy, Z. (2016). *Zhurnalistyka v umovakh konfliktu: peredovyi dosvid ta rekomendatsii* [Journalism in conflict: best practices and recommendations] (D. Danylenko, H. Ivanchenko, O. Ivkina, O. Rykhlo & O. Prostak, Trans.). VAITE. <https://www.osce.org/files/f/documents/9/3/254531.pdf> [in Ukrainian].

- Kindratskyi Vasyl Mykhailovych*. (n.d.). Ukrainskyi memorial. <https://ukraine-memorial.org/ua/biography/kindrackiy-vasil-mihaylovich/> [in Ukrainian].
- Mahda, Y. (2022). "Prigozhyn's ring" or "Wagner's" flight in information space. *GeoPolitica. Anul XX*, 96-97(4), 278–279. <https://www.geopolitic.ro/2023/02/prigozhyns-ring-wagners-flight-information-space/> [in English].
- Maizhe 2000 inozemnykh zhurnalistiv vysvitliuut v Ukraini viinu z Rosiieiu — Podoliak* [Almost 2,000 foreign journalists cover the war with Russia in Ukraine — Podoliak]. (2022, March 10). Detektor media. <https://detektor.media/community/article/197359/2022-03-10-mayzhe-2000-inozemnykh-zhurnalistiv-vysvitlyuyut-v-ukraini-viynu-z-rosiieyu-podolyak/> [in Ukrainian].
- Matviiv Taras Tarasovych ("Sarmat")*. (n.d.). Knyha pamiati polehlykh za Ukrainu. <https://memorybook.org.ua/16/matviiv.htm> [in Ukrainian].
- Mediini zlochyny Rosii u viini proty Ukrainy (onovliuietsia)* [Media crimes of Russia in the war against Ukraine (updated)]. (2022, March 2). Institute of Mass Information. <https://imi.org.ua/monitorings/medijni-zlochyny-rosiyi-u-vijni-proty-ukrayiny-onovlyuyetsya-i44098> [in Ukrainian].
- Minoborony Ukrainy akredytuvalo bilshe 8700 zhurnalistiv dlia roboty v raionakh boiovykh dii* [The Ministry of Defense of Ukraine accredited more than 8,700 journalists to work in combat zones]. (2022, May 24). Detektor media. <https://detektor.media/infospace/article/199510/2022-05-24-minoborony-ukrainy-akredytuvalo-bilshe-8700-zhurnalistiv-dlya-roboty-v-rayonakh-boyovykh-diy/> [in Ukrainian].
- Nechaieva-Yuriichuk, N. (2022). New geopolitical initiatives in Black Sea region: verification by Russian-Ukrainian war. *GeoPolitica. Anul XX*, 96-97(4), 71–78. <https://www.geopolitic.ro/2023/02/new-geopolitical-initiatives-black-sea-region-verification-russian-ukrainian-war/> [in English].
- Niderlandskoho zhurnalista, yakyi poshyryv foto raketnykh udariv po Odeshchyni, pozbavyly akredytatsii ta vydvoryly z Ukrainy* [The Dutch journalist, who distributed the photo of missile attacks on Odesa, was stripped of his accreditation and expelled from Ukraine]. (2022, April 3). Detektor media. <http://surl.li/fbhd> [in Ukrainian].
- Rusnak, O. (2022). Soviet political technologies are still alive. *GeoPolitica. Anul XX*, 96-97(4), 292–299. <https://www.geopolitic.ro/2023/02/soviet-political-technologies-still-alive/> [in English].
- Shestakova, Yu. (2018, December 28). *Za period voiennoho stanu akredytatsiiu v OOS otrymaly ponad 170 zhurnalistiv* [During the period of martial law, more than 170 journalists received accreditation in the OOS]. Detektor media. <https://detektor.media/community/article/143691/2018-12-28-za-period-voiennoho-stanu-akredytatsiyu-v-oos-otrymaly-ponad-170-zhurnalistiv/> [in Ukrainian].
- Shutka, N. (2022, October 3). *Na fronti zahynuv lvivskyi zhurnalist Yurii Leliavskiyi* [Yurii Leliavskiyi, a Lviv journalist, died at the front]. Zaxid.net. https://zaxid.net/na-viyni-zaginuv-rechnik-brigadi-lvivskih-desantnikiv-yuriy-lelyavskiy_n1550587 [in Ukrainian].
- Spysok zahyblykh zhurnalistiv* [List of dead journalists]. (2023, June 3). Institute of Mass Information. <https://imi.org.ua/infographics/spysok-zagybylyh-zhurnalistiv-i45958> [in Ukrainian].
- Spysok zhurnalistiv, yaki zahynuly pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny* [List of journalists who died during the Russian-Ukrainian war]. (2022, December 5). In *Wikipedia*. <http://surl.li/fefta> [in Ukrainian].
- Spysok zhurnalistiv, yaki zahynuly v Ukraini* [List of journalists who died in Ukraine]. (2016, July 6). In *Wikipedia*. <http://surl.li/feftq> [in Ukrainian].
- Stalo vidomo, skilky ukrainskykh zhurnalistiv zahynuly za chas viiny* [It became known how many Ukrainian journalists died during the war]. (2022, June 6). Slovo i Dilo.

- <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/06/novyna/suspilstvo/stalo-vidomo-skillky-ukrayinskykh-zhurnalistiv-zahynuly-chas-vijny> [in Ukrainian].
- 280 zlochyniv proty zhurnalistiv ta media skoila rosii v Ukraini za try misiatsi viiny [280 crimes against journalists and the media in Ukraine committed by russia in three months of war]. (2022, May 24). Institute of Mass Information. <https://imi.org.ua/monitorings/280-zlochyniv-proty-zhurnalistiv-ta-media-skoyila-rosiya-v-ukrayini-za-try-misyatsi-vijny-i45739> [in Ukrainian].
- UNESCO. (2022). *Posibnyk z bezpeky dlia zhurnalistiv: posibnyk dlia reporteriv u nebezpechnykh zonakh. Reportery bez kordoniv* [Safety guide for journalists: A handbook for reporters in high-risk environments]. Reporters Without Borders. <http://surl.li/fcfwj> [in Ukrainian].
- United Nations (UN). (1977, June 8). *Dodatkovyi protokol do Zhenevskykh konventsii vid 12 serpnia 1949 roku, shcho stosuietsia zakhystu zhertv mizhnarodnykh zbroinykh konfliktiv* [Additional Protocol to the Geneva Conventions of August 12, 1949, relating to the protection of victims of international armed conflicts] (Protocol 1, 995_c23). Verkhovna Rada of Ukraine. <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/pravovi-akti-mijnarodni/stattya-zahodi-schodo-zahistu-137146.html> [in Ukrainian].
- Uriad sprostyv umovy perebuvannia inozemnykh zhurnalistiv v Ukrainy [The government has simplified the conditions of stay of foreign journalists in Ukraine]. (2022, May 28). Visit Ukraine Today. <https://visitukraine.today/uk/blog/456/uryad-sprostiv-umovi-perebuvannya-inozemnix-zurnalistiv-v-ukraini> [in Ukrainian].
- Zhytaryuk, M., & Zhytaryuk, V. (2022). Kremlin leaders' narratives about Ukraine and the West as means of historical manipulation with the aim to transform global geopolitical processes. *GeoPolitica. Anul XX, 96-97(4)*, 280–291. <https://www.geopolitic.ro/2023/02/kremlin-leaders-narratives1-ukraine-west-means-historical-manipulation-aim-transform-global-geopolitical-processes/> [in English].